

ประเพณีฮัตสึบองกับบทบาทต่อภาคแรงงานบนพื้นที่มุกดาหาร-สะหวันนะเขต¹

ดร. วรางคณา ก่อเกียรติพิทักษ์ อำพา แก้วกำกั และวาทัญญู ใจบริสุทธิ์

จากการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นที่มุกดาหาร-สะหวันนะเขตตลอดหลายปีที่ผ่านมากระแสของการพัฒนาตามแบบทุนดังกล่าว มีผลต่อการใช้แรงงานในพื้นที่ของชุมชนทั้งสองชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากที่สะหวันนะเขตได้ริเริ่มจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน (Savannaseno Special Economic Zone: SASEZ) ขึ้นในปี พ.ศ. 2546 ถือได้ว่าเป็นเขตส่งเสริมการลงทุนแห่งแรกในลาว เขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโนแห่งนี้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่ทันสมัย โดยมีกลุ่มธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริมในเขตเศรษฐกิจแห่งนี้ คือ ธุรกิจการผลิตและการแปรรูป ธุรกิจบริการและการจัดส่งกระจายสินค้า (Logistics) และมีการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ และไทย ด้วยเหตุดังกล่าว แรงงานลาวจึงหลั่งไหลเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจสะหวัน-เซโนแทนที่จะเดินทางเข้ามาทำงานยังฝั่งไทยดังเช่นที่ผ่านมา

ซึ่งหากมองพลวัตทางด้านแรงงานของพื้นที่มุกดาหาร-สะหวันนะเขต ภายใต้บริบทของทุนนิยมโลกที่ว่าด้วยการยึดถือวัตถุ คือ มรรคายึดถือการบริโภค คือ สรรณะและยึดถือคุณค่าของเงินตรา คือ ประมัตต์เช่นนี้ก็อาจจะอนุมานได้ว่า กลไกการควบคุมการทำงานของแรงงานในพื้นที่ที่น่าที่จะถูกควบคุมโดยผลประโยชน์จากทุนได้อย่างเบ็ดเสร็จ แต่อย่างไรก็ตามบนพื้นที่มุกดาหาร-สะหวันนะเขต ได้มีอำนาจในทางวัฒนธรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อวัตรปฏิบัติของประชาชน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของการยึดมั่นต่อชนบประเพณีดั้งเดิมของชุมชนที่เรียกกันว่า ฮัตสึบอง

ฮัตสึบอง คือ จารีตประเพณีอันเป็นการประพฤติในสิ่งที่ดีงาม ภายใต้กลไกของบุญในพระพุทธศาสนา โดยฮัตสึบองจะเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับบุญและวิถีชีวิตแบบกสิกรรมของชุมชนในทั้ง 12 เดือนของชุมชนอันได้แก่ เดือนอ้าย มีงานบุญเข้ากรรม เดือนยี่ มีงานบุญคูณลานเดือนสาม มีงานบุญข้าวจีเดือนสี่ มีงานบุญพระเวสเดือนห้ามีงานบุญสงกรานต์เดือนหกมีงานบุญบั้งไฟเดือนเจ็ดมีงานบุญซำฮะ เดือนแปด มีงานบุญเข้าพรรษาเดือนเก้า มีงานบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ มีงานบุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด มีงานบุญออกพรรษา เดือนสิบสอง มีงานบุญกฐิน

เมื่อพิจารณาถึงความความเป็นลูกพระธาตุของชาวชุมชนมุกดาหาร-สะหวันนะเขต ที่ส่งผลให้คนในชุมชนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เชื่อในกรรม เชื่อว่าบุญและบาปมีจริง ตลอดจนเชื่อชีวิตใน

¹สังเคราะห์จากรายงานการวิจัยมุกดาหาร-สะหวันนะเขตกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ระยะที่ 3 การปรับตัวและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาต้านแรงงานในชุมชนมุกดาหาร-สะหวันนะเขต: นัยยะต่อประชาคมอาเซียน) ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ

โลกหน้า ทำให้การเข้าร่วมกับงานบุญในอีตต่าง ๆ นั้นถือว่าเป็นการสะสมบุญเอาไว้เป็นฐานบุญกอบปรักกับ ประเพณีอีตสิบสองยังมีความเกี่ยวข้องต่อการทำการเกษตร การเพาะปลูก อาทิ งานบุญบั้งไฟ ที่ ชาวบ้านจัดขึ้นเพื่อขอฝนต่อพระยาแถน เพื่อให้ฟ้าฝนอำนวยต่อการเพาะปลูกในรอบถัดไป ตลอดจน บรรดางานบุญต่าง ๆ ยังเป็นการรวมญาติและพบปะกับพี่น้องในวงศ์ตระกูลกล่าวได้ว่าประเพณีอีตสิบสองนั้นมีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน ทั้งในด้านความเป็นอยู่ที่ดีในโลกนี้ และความปรารถนาในโลกหน้า

บนพื้นที่ชุมชนมุกดาหาร-สะหวันนะเขต เมื่อทุนได้เปลี่ยนที่ดินเพื่อการเกษตร ไปสู่ที่ดินเพื่อการ อุตสาหกรรม แรงงานในฐานะปัจจัยการผลิตจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตาม จากความยึดมั่นต่อประเพณีอีตสิบสองของคนภายในชุมชนก็ได้ส่งผลต่อการ ควบคุมการทำงานของแรงงานเพื่อการผลิตอย่างต่อเนื่องของระบบทุน กล่าวคือ เมื่อมีงานบุญตามอีตที่ สำคัญ ๆ บรรดาแรงงานก็มีความมุ่งหมาย ที่จะต้องกลับไปสู่ภูมิลำเนาเพื่อร่วมงานบุญ โดยเฉพาะงาน บุญที่สำคัญ 3 งาน คือ งานบุญสงกรานต์ในเดือนห้างานบุญเข้าพรรษาในเดือนแปด และงานบุญออก พรรษาในเดือนสิบเอ็ด ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการจะได้พยายามทำการโน้มน้าว หรือให้ค่าจ้างแก่แรงงาน เพิ่ม เพื่อจูงใจให้แรงงานอยู่ช่วยทำงานในช่วงงานบุญดังกล่าว ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่ก็จะไม่ยินยอม ทำงานให้แก่นายจ้างในที่ม้งงานบุญตามอีตที่สำคัญ ๆ ที่ชัดเจนที่สุดก็คือในช่วงงานบุญสงกรานต์ โดย บรรดาผู้ประกอบการจะต้องทำการปิดโรงงาน เพื่อให้แรงงานกลับบ้านไปร่วมงานบุญ เพราะหากไม่ปิด ทำการแล้ว แรงงานก็พร้อมที่จะลาออกเพื่อที่จะไปร่วมงานบุญสงกรานต์ทำให้บรรดาผู้ประกอบการที่มา จากที่อื่น จะต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของแรงงานที่ถูกกำกับด้วยประเพณีอีตสิบสอง

จากข้างต้นกล่าวได้ว่า บทบาทของประเพณีอีตสิบสองต่อภาคแรงงานในพื้นที่ชุมชนมุกดาหาร- สะหวันนะเขตนั้น ยังคงมีอำนาจในการผลักดันให้แรงงานปฏิเสธผลประโยชน์ ที่มาในรูปแบบของ เงินตรา รายได้ ความมั่นคงในการงาน ภายใต้วิธีของทุน แม้ว่าอำนาจของทุนจะนำพาแรงงานจากภาค เกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม แต่ทว่าอำนาจการต่อรองของวัฒนธรรมประเพณี อย่างประเพณีอีตสิบสอง ก็ได้แสดงบทบาทที่มีอำนาจในการท้าทายกระแสแห่งผลประโยชน์ ภายใต้การนำของทุนได้เป็นอย่างดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เงินจากทุนสามารถสนองความสุขในโลกนี้ได้ แต่บุญจากประเพณีอีตสิบสอง สามารถสนองความสุขได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า